

KLASİK TÜRK ŞİİRİ VE URDU KLASİK ŞİİRİNDE KASİDE

Eulogy In Classic Turkish Poetry And Urdu Classic Poetry

Dr. Mustafa Sarper ALAP

İl Halk Eğitim Merkezi, Kırıkkale/Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-0537-8152

ÖZET

Kaside, özellikle doğu dilleri edebiyatlarında yaygın olarak kullanılan bir nazım şekli olmasıyla birlikte şiirlerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Kaside tanım olarak özellikle devlet adamları ve büyükleri övmektir. İçerisinde çeşitli bölümler vardır, bu bölümler mersiye, hicviye, fahriye, mehdiye, na't, münacat ve tevhidir. Kaside en son dua ile biter.

Kaside söyleyen şairlere kaside-gu adı verilmektedir ve kasideler beyitler halinde yazılmaktadır. Kafiyeleşmesi "aa, ba, ca, da.." şeklinde olup, beyit sayısı çeşitli sayılar arasında değişmektedir. Kaside nazım şeklinde ilk beyite "matla" ve son beyite "makta" ismi verilmektedir.

Klasik Türk edebiyatında en önemli kasidelerden birisi XIII. Yüzyılda Mevlana Celaleddin Rûmî tarafından yazılan "Divan-ı Kebir" dir. Mevlana Celaleddin-i Rûmî ile birlikte kaside şarileri arasında Ahmedî, Şeyhî, Necatî, Fuzûlî vd. gösterebiliriz. Her yüzyılda önemli şairler tarafından kaside nazım şekliyle şiirler yazılmıştır. Kaside XV. Yüzyılda büyük bir gelişim göstermiştir.

Klasik Türk edebiyatının bir nazım şekli olan kaside doğu edebiyatları arasında yer alan ve zengin bir geçmişe sahip olan Urdu edebiyatında da yer almaktadır. Urdu edebiyatında tanım olarak kaside birisini abartılı bir şekilde övmek anlamındadır. Kaside, türü ve yapısı bakımından gazel nazım şekline benzemektedir. Urdu edebiyatında yer alan kaside nazım şeklinin bölümleri Teşbib, Garez, Medh, Dua'dan oluşmaktadır. Kasidenin ilk beytine "Matla" ve son beytine "makta" ismi verilmektedir.

Kasidede beyitlerin sayısı en az on beş'tir, ancak çok yüksek mısralarda da beyitler yer almaktadır. Urdu edebiyatının kaside yazarları arasında Muhammed Kuli Kutb Şah, Gavvasi, Nusrati, Rustami, Malik Hoshnud, Mir Taki Mir, Mirza Rafi Sauda, Vali, Zauk, İnşa, Mushai ve Mevlana Hali'de bulunmaktadır. Urdu edebiyatında kaside ile birlikte diğer nazım şekilleri de yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kaside, Türk, Urdu, edebiyat

ABSTRACT

Although eulogy (ode) is a common form of poetry, especially in eastern languages, it is widely used in poetry. Eulogy is by definition to praise statesmen and elders. There are various chapters inside, these chapters are "marsiya, satire, honorary, mahdiya, na't, munajat and tawhid". Eulogy ends with "Dua."

The poets who sing eulogy is called "qasida-gu" and eulogies are written in couplets. Its rhyming is "aa, ba, ca, da .." and the number of couplets varies between various numbers. The first couplet is called "matla" and the last couplet is called "maqta" in verse form of eulogy.

One of the most important eulogy in Classical Turkish literature XIII. It is "Divan-ı Kebir" written by Maulana Jalaleddin Rûmî in the 21st century. Along with Maulana Jalaleddin-i Rûmî, his eulogies are among the eulogies of Ahmedî, Şeyhî, Necatî, Fuzûlî et. Every century poems were written by important poets in the form of eulogy to poetry. Eulogy showed great development in the XV. century.

Eulogy, which is a verse form of classical Turkish literature, is also included in the Urdu literature, which is among the eastern literatures and has a rich history. In Urdu literature, eulogy by definition means to praise someone in an exaggerated way. The eulogy is similar to the gazel poem form in terms of its type and structure. Parts of the poetry of eulogy in Urdu literature consist of Tashbib, Garaz, Medh, Dua. The first couplet of the eulogy is called "Matla" and the last couplet is called "makta".

The number of couplets in the eulogy is at least fifteen, but there are also couplets in very high verses. Among the writers of eulogy to Urdu literature are Mohammed Kuli Shah, Gavvasi, Nusrati, Rustami, Malik Hoshnud, Mir Taki Mir, Mirza Rafi Sauda, Vali, Zauk, Insha, Mushai, and Mevlana Hali. is located.

Keywords: Eulogy, Turkish, Urdu, literature

1. GİRİŞ

Şiirleri güzelleştiren en büyük özelliklerden birisi edebiyat şiirlerinin önemli bir parçasını oluşturan nazım şekilleridir. Nazım şekilleri ile yazılan şiirlerin birbirinden farklı özellikleri vardır. Gazel, kaside, mesnevi ve kıt'a birbirinden farklı tanım ve özelliklere sahiptir.

Kasîde nazım şekli de kendine has özelliğiyle diğer nazım şakilerinden farklıdır. Kasîde nazım şeklinde devlet büyükleri ve şairler övülmektedir. Klasik Türk edebiyatında meşhur şairler çok önemli eserleri kaleme almışlardır.

2. KASİDE

Divan şiirindeki nazım şekillerinden bir diğeri de kasidedir. Kasîde nazım şekli ile şairler mersiye, hicviye, fahriye, medhiye, na't, münacaat, tevhid vb. türlerde şiirler yazmışlardır.¹ Arap edebiyatında başlangıcından beri yer alan bir nazım şekli olan kasîde,² genel olarak din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılmıştır.³

*Dilçin'e göre "Bir söylentiye göre, ilk kasideyi, Arap şairlerinden Müdelhil (Göçten 5 yüzyıl önce) söylemiştir. Bu dönemde şairler, her yıl Kabe'de toplanırlar ve kasidelerini okurlar. İçlerinden en güzeli Kabe duvarına asılmış. Bunlara muallaka denir. En ünlü 7 kasideye Muallakât-t Seb'a ya da Seb'a-i Muallaka (Yedi Askı) denir. Bu 7 kasidenin içinde en güzeli İmrü'l-Kays'ındır. Kasîde, beyitlerle yazılan bir nazım biçimidir. Uyak düzeni, gazelin uyak düzeninin aynısıdır. Yalnız ondan çok uzundur. Kasidenin ilk beytine matla' denir. Şair kasîde içinde her hangi bir yerde matla'yı yenileyebilir."*⁴

Kasîde kaleme alan şairlere "kasîde-perdaz", "kasîde-serâ (kasîde yazan)" ya da "kasîde-gû (kasîde söyleyen)" denilmektedir.⁵ Beyitler halinde yazılan kasidenin ilk beyti kendi arasında kafîle iken sonraki beyitlerin ikinci mısraları ilk beytin ikinci mısrası ile kafiyelidir. Buna göre kafiyelenişi "aa, ba, ca, da" şeklindedir. Daha az veya daha çok beyit sayısına sahip kasîdeler de bulunmakla birlikte genel olarak beyit sayısı 31 ila 99 arasında değişmektedir.⁶

Beyit sayısı ile ilgili bir sınır çizmek doğru olmamakla birlikte kasîdelerin geneli ortalama olarak 30-45 beyit arasında değişmektedir. Kasidenin türleri içerisinde tevhid ve münacaat konulu olanların genel olarak 15 beytin altında olduğu görülmektedir. Buna karşın mersiye, medhiye ve na't türündeki kasîdelerin beyit sayıları genel ortalamaya uygundur. Kasîdede aruzun hemen her kalıbı kullanılmakla birlikte ilk beyitte hangi aruz kalıbı kullanılmış ise bütününde aynı kalıp üzerinden beyitler yazılmaktadır. Kasîdenin ilk beytine "matla'", son beytine "makta'", en güzel beytine "şah beyt" ya da "beytül-kasîd" denmektedir. Şair kasidenin sonunda genel olarak du'a bölümünde, du'aya girizgahda veya fahriye bölümünde mahlasını söylemektedir.⁷

Yaygın olarak kullanılan bir nazım şekli olduğundan çeşitli konulara yer verilebilmektedir. Kasîdede ele alınan konular aynı zamanda konusuna göre divan şiiri türlerini oluşturmaktadır.⁸

*Aydemir'e göre: "Kasîdeler ya nesîblerinde işlenen konuya göre; baharı anlatıyorsa bahariyye, kışı anlatıyorsa şitâiyye, atlardan söz ediyorsa rahşîyye veya esbiyye, düğünden bahsediyorsa sûriyye gibi, ya rediflerine göre; su kasidesi, sünbül kasidesi, sözüm kasidesi gibi, ya da kafiyelerinin son harflerine; râiyye, mîmiyye, nûniyye vs. göre isim alırlar. Bunların dışında Allah'ın birliğini anlatan kasîdelere Tevhid, günahların bağışlanması için yazılanlara Münacat, Hz. Peygamber ve dört halife için yazılanlara Na't, padişah, vezir vs. övüyorsa Medhiye, padişahın tahta çıkışını kutlamak için yazılanlara Cülûsiyye, birini kötölemek için yazılanlara Hicviye, övdükleri bir kişinin yaptırdığı bir yapıya tarih de düşerse Tarih kasidesi adını alır."*⁹

¹ Yaşar Aydemir, "Türk Edebiyatında Kasîde", *Bilig*, Sayı:24, 2003, s.142

² Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: TDK. Yay. Ankara, 2000, s. 122

³ İskender Pala, *Divan Edebiyatı*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2015, s. 53

⁴ Dilçin, a. g. e., s. 122

⁵ Pala, *Divan Edebiyatı*, s. 53

⁶ Pala, *Divan Edebiyatı*, s.54

⁷ Aydemir, a. g. m., s.142

⁸ Pala, *Divan Edebiyatı*, s.55

⁹ Aydemir, a. g. m., s. 143

2.1. Kasidenin Bölümleri

Kaside“nesib-teşbib, medhiye, tegazzül, fahriye ve dua” olmak üzere beş ana bölümden oluşmaktadır. Fakat bu bölümler her kasidede bütünüyle yer almamaktadır. Hepsinin yer aldığı kasideler yalnızca birini övme maksadıyla yazılan “medhiye”türündeki kasidelerde görülmektedir. Örneğin münacât, na't ve tevhit gibi dini konuların ele alındığı kasideler sadece “medhiye” (asıl bölüm) ve “dua” şeklinde iki bölümden oluşmaktadır ve bu bir kural haline gelmiştir.¹⁰ Kasidenin bölümlerden oluşması onu diğer nazım şekillerinden ayıran en önemli unsurdur.¹¹

2.1.1. Nesib veya Teşbîb

Şiir yönünün en ağır bastığı bölüm olan nesib veya teşbib aynı zamanda kasidenin giriş bölümüdür ve beyit sayısı genel olarak 15-20 arasında değişmektedir. Bu bölümde şair değişik tasvirler yapar ve yapılan bu tasvirler göre de nesib veya teşbib adını almaktadır. Şayet şair bu bölümde bayram, tabiat, bahar gibi afakî konuları işlenmişse “teşbib”, âşıkane duygulara değinmiş ise “nesib” adını almaktadır. Fakat genel olarak bu konular birbirine karıştırıldığından herhangi bir ayrıma gidilmeden bu bölüme doğrudan “nesib veya teşbib” denmiştir.¹²

Kasidenin başında aşktan, sevgiliden ve ya değişik konulardan (bahar, kış, yaz, Ramazan, bayram vs. tasvirleri) söz eder. Bu bölüme, âşıkane duygular anlatılıyorsa nesib, başka konular anlatılıyorsa teşbib adı verilir.¹³

Pala'ya göre: “Eğer bu bölümde âşıkane duygular anlatılıyorsa nesib; afakî konular (bahar, tabiat, bayramlar vs.) işlenmişse teşbib diye adlandırılır.”¹⁴

Kasidelerin isimlendirilmesi genel olarak nesib bölümünde ele alınan konuya göre olmaktadır. Bazen de redifine veya redifi yoksa kafiyesine göre adlandırıldığı da görülmektedir. Fakat şair doğrudan doğruya övgüye başlamaz. Şair bu bölümde genel olarak bir tasvir yaparak şiire başlamaktadır. Nesibde ele alınan konular oldukça çeşitlidir. Buna karşın genel olarak bir güzel, bir savaş alanı, gece, kış, bahar vb. betimlemelerle şiire başlanmaktadır. Yapılan bu betimlemeler gerçekçilikten uzak daha çok soyut konumdaki doğa tasvirleridir.¹⁵ Nadir de olsa bazı kasidelerde şairin nesib bölümünü yazmadan doğrudan methiye bölümüne geçtiği de olmaktadır. Nefî'nin (ö.1635) yaptığı gibi bazı şairler de kendilerini öven bir fahriye ile kasidelerine başlamakta daha sonra asıl öveceği kişiye geçmektedir.¹⁶

2.1.2. Girizgâh – Giriz

“Girizgah” veya “giriz” (güriz) kasidenin ikinci bölümüdür ve genellikle tek beyitten oluşmaktadır. Şair bu tek beyitle methiye bölümüne geçeceğini bildirmektedir. Girizgâh, ele alınan konuya uygun, başarılı ve nükteli bir dille söylenmelidir.¹⁷

2.1.3. Medhiye

Üçüncü bölüm medhiye (övgü)dir. Asıl konunun anlatıldığı bölümdür. Kasidenin sunulacağı kişinin övgüsüne ayrılmıştır. Beyit sayısı konuya ve şaire göre değişen bu bölüm, kasidenin en sanatlı beyitlerini içerir.¹⁸

Kasidenin yazıldığı Allah, Peygamber, din veya devlet büyüğünü çeşitli yönleriyle öven bölüme medhiye denir.¹⁹ Övülen kimsenin kişisel yetenekleri hiç dikkate alınmadan, çok abartmalı olarak

¹⁰ Mustafa İsen, vd., Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara, 2015, s. 246

¹¹ İsen, vd. a g e., s. 247

¹² İsen, vd. a g e., s. 247

¹³ Ahmet Mermer, vd., Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara, 2016, s. 81

¹⁴ Pala, Divan Edebiyatı, s. 54

¹⁵ Dilçin, a. g. e., s. 152

¹⁶ İsen, vd. a g e., s. 247

¹⁷ Pala, Divan Edebiyatı, s. 54

¹⁸ Pala, Divan Edebiyatı, s. 54

¹⁹ Cemal Kumaz, Eski Türk Edebiyatı, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011, s. 108

kalıplaşmış mazmun ve benzetmelerle yapılan bir övgüdür. Bu da lütfu, cömertliği, adaleti, kuvveti, haşmetiyle tanınmış tarihi ve efsanevi kahramanlarla karşılaştırılarak yapılır. Bu bölümün şiir yönü de zayıftır. Dil, öbür bölümlere oranla daha ağırdır.²⁰

Diğer bölümler medhiyeye göre dizilmekte, onu hazırlayıcı ve tamamlayıcı bir fonksiyon üstlenmekte ve ona göre şekil almaktadır. Medhiyenin karakteristik özellikleri ise gerçeğe uygun olmaması ve abartılı bir anlatımla efsanevi kahramanlara gönderme yapılmasıdır. Kasidele-rin türüne göre medhiye ve maksûd bölümü diye ayırma gitmek özellikle XIX.asır kasidelerinde zaruri bir hâl almıştır. Aksi takdirde medhiye bölümünün olmadığı bir kaside düşünülemez.²¹

Tegazzül, kaside içerisinde şairin şiirine bir çeşni katmak ya da sanat gücünü sergilemek için söylediği gazeldir. Tegazzül bazen kasidenin başında veya sonunda da buluNâbilir. Her kasidede bu bölüm olmayabilir. Şair bir yolunu bulup girizgâhla tegazzül yapacağım önceden söyler. 5-12 beyit arasında değişir.²²

2.1.4. Fahriye

Kelime anlamıyla "övünme, büyüklenme, böbürlenme, şöhret, fazilet, erdem" gibi anlamlara gelen fahriye, edebiyat terimi olarak şairin kendini övdüğü, felekden yakındığı, arz-ı hal ettiği, yardım dilediği, kimi zaman da yardım dilerken memduhunu övdüğü bölümün adıdır. Genellikle bir önceki bölümden bir girizgahla fahriyeye geçilir.²³

Fahriye, içerik yönünden medhiyeye benzer. Beyit sayısı değişebilir. Şair kendisini överken daha ziyade şiirdeki kudreti, tab'ı, nazmı, inşası, kalemi, sözde kendisine nazir olamayacağı gibi hususiyetleri dile getirir ve kimisinde de belli şahsiyetleri hedef alarak yerer. Bu vesileyle şair bu bölümde birtakım isimler zikreder. Bu isimler şairin genellikle kendini kıyaslamak ve çoğu zaman onlardan üstün görmek, kimi zaman onlarla eşit saymak, kimi zaman da onları yermek vesilesiyle anılmıştır.²⁴

Kaside fahriyelerinde en çok başarı göstermiş şair, Nef'i'dir, O, kendisiyle birlikte şiir ve şairliği de yüce ve saygıdeğer bir sanat olarak övmüştür.²⁵

2.1.5. Tegazzül

Şairin, kasidedeki tekdüzeliği gidermek için öylediği gazele tegazzül adı verilir.²⁶ Tegazzül, "gazel söyleme, gazel tarzında şiir yazma" anlamına gelir. Kasidelerin içinde, genellikle medhiye bölümünden sonra bir fırsatını düşürüp aynı ölçü ve uyakta bir gazel söylemektir. Şair, duruma uygun bir beyitle gazel söyleneceğini önceden haber verir.²⁷ Tegazzül bazen kasidenin başında veya sonunda da bulunabilir. Kaside içinde gazel söylemektir. Her kasidede bu bölüm bulunmayabilir.²⁸ Tegazzül bölümü 5-12 beyit arasında değişir.²⁹

2.1.6. Du'â

Kasidenin en son bölümüdür. Birkaç beyit olur.³⁰ Genellikle şair bu bölüme geçtiğini bir girizgahla haber verir. Kasidenin bütünlüğüne de dikkat edilerek; memduhun ömrünün uzun olması, sadaretinin devamı, talihinin iyi gitmesi gibi dileklere yer verilen bölümdür. Özellikle tevhid ve na'tda zaman

²⁰ Dilçin, a. g. e., s. 153

²¹ İsen, vd. a g e., s. 247

²² İsen, vd. a g e., s. 247-248

²³ Aydemir, a. g. e., s. 155

²⁴ İsen, vd. a g e., s. 248

²⁵ Dilçin, a. g. e., s. 157

²⁶ Kurnaz, a. g. e., s. 107

²⁷ Dilçin, a. g. e., s. 154

²⁸ Pala, Divan Edebiyatı, s. 54

²⁹ Pala, Divan Edebiyatı, s.55

³⁰ Dilçin, a. g. e., s. 162

zaman şair kendisine de du'a eder. Kasidelerin % 90'a yakınında du'a bir bölüm olarak yer alır. Beyit sayısı olarak da yoğunluk 1-4 beyit arasındadır.³¹

3. KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE KASİDE YAZARLARI

Türk edebiyatında kasidenin başlangıcı oldukça eskidir. XIII. Yüzyılda Mevlana'nın Divan-ı Kebir'inde 300 kadar kasidesi vardır. Bunlar şairin gerçek sevgilisi için söylediği tevhid ve münacatlardır. Kasideler Farsça oldukları halde, Mevlana Türk şairlerince çok okunduğu için etkileri büyük olmuştur. Ahmedî (ö. 1412), Şeyhî (ö. 1432), Ahmed Paşa (ö. 1495-97), Necatî Beğ (ö. 1509), Tâcî-zade Cafer Çelebi (ö. 1515), Edirneli Nazmî (ö. 1555 sonrası), Bâkî (ö. 1600), Hayalî (ö. 1556), Nev'î (ö. 1598), Ruhî-i Bağdadî (ö. 1605), Fuzûlî (ö. 1556), Hayretî (ö. 1535), Cinanî (ö. 1595), Yahya Beğ (ö. 1582), Zatî (ö. 1546), Devrî (ö. 1654), Nabî (ö. 1712), Nadirî (ö. 1626), Mezaki (ö. 1677), Nailî (ö. 1666), Nef'î (ö. 1635), Nazîm Yahya (ö. 1727), Nedim (ö. 1730), Vehbî (ö. 1809), Enderunlu Fazıl (ö. 1810), Hersekli Ârif Hikmet (ö. 1893-1903), Âkif Paş (1787-1845), Namık Kemal (1840-1888) ve Âdile Sultan (ö. 1899) vb. pek çok şair kaside yazmışlardır.³²

Mevlana Celaledin-i Rûmî'nin oğlu Sultan Veled'de kaside tarzında şiirler yazmıştır. Sultan Veled (25 Nisan 1226, Lârende - 11 Kasım 1312, Konya) Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin büyük oğlu olup Mevlânâ tarafından kendisine dedesinin adı (Bahâeddin Muhammed) verilmiş ve şiirlerinde "Veled" mahlasını kullanmıştır. Babasının sohbet meclislerinde yetişmiş, daha sonra kardeşi Alâeddin ile birlikte tahsilini Şam'da sürdürmüştür. Sırayla dedesine, Seyyid Burhâneddin'e, Şems-i Tebrîzî'ye intisap ettikten sonra babasının halifeleri Selâhaddîn-i Zerkûb ve Hüsâmeddin Çelebi'ye bağlanmış, Şeyh Kerîmüddin'in 1292'de vefatının ardından da Mevlânâ'nın makamına geçip irşad faaliyetine başlamıştır. Mevlevîliğin âdâb ve erkânı onun döneminde oluşmuştur.³³

Sultan Veled, Oruç (Sıyâm) isminde bir kaside yazmıştır. Sultan Veled'in, Ahmed Remzi Dede tarafından şerh ve tercüme edilen 30 beyitlik Farsça oruç kasidesi müstakil bir manzume olup, değişik nüshalarda Divanı veya Mesneviyatı içinde de ayrıca bulunabilir. Akıcı bir dil ve üslupla yazılmış olan bu kaside, şair Ahmed Remzi Dede tarafından aynı akıcılıkla tercüme edilmiştir.³⁴

Türk şiirinde kaside 15. yüzyılda kendini gösterir. Şeyhî ve Ahmed Paşa'nın ünlü kasideleri vardır. 16. yüzyılda Hayalî, Fuzûlî, Nevî, Bakî ve Ruhî gibi şairlerin kalemiyle gelişen Türk kasideciliği 17. yüzyılda en büyük ustasını yetiştirir: Nef'î!.. Nef'î, Türk şiirinin bütün zamanlarındaki en büyük kaside şairidir.³⁵

*Kurnaz'a göre: "Kasidede 'fahriye'yi vazgeçilmez bir bölüm haline getiren Nef'i'dir. Onun kasidelerinde, mübalağalı ve orijinal hayaller ile mağrur ve pervasız bir söyleyiş görülür. Dili oldukça ağırdır. Arapça, Farsça kelimeve terkiplere çokça yer verir. Ancak sağlam mısra yapısı ve sesleri kullanmadaki başarısı ile etkili bir ahenk elde etmesini bilir."*³⁶

Kaside Örnekleri:

Mef'ûlü mef'âilü mef'âilü fe'ûlün

1. "Bu şehri-i Sitanbül ki bî-misl ü behâdur
Bir sengine yek-pâre Acem mülki fedâdur
2. Bir gevher-i yek-pare iki bahr arasında
Hurşîd-i cihân-tâb ile tartılsa sezâdur

³¹Aydemir, a. g. m., s. 156

³² Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay., İstanbul, 2003, s. 43

³³ Muhittin Eliaçık, Sultan Veled'in Oruç Kasidesine Bir Şerh: Ahmed Remzi Dede'nin Thfeti's-Sâ'imîn-i, Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 4/1 2015 s. 430

³⁴ Eliaçık, a. g. m., 431

³⁵ Pala, Divan Edebiyatı., s. 54

³⁶ Kurnaz, a. g. e., s. 111

3. Atında mı üstinde midür cennet-i a'lâ
Elhak bu ne hâlet bu ne hoş âb u hevâdur
4. Her bâğçesi bir çemenistân-ı letâfet
Her kûşesibir meclis-i pür-feyz ü safâdur
5. İnsâf değüldür anı dünyaya değışmek
Gülzârların cennete teşbih hatâdur
6. Herkes irişür anda muradına anun'çün
Dergâhları melce'-i erbâb-ı recâdur³⁷
7. Kâlâ-yı maârif satılır sûklarında
Bâzâr-ı hüner ma'den-i ilm ü ulemâdur
8. Hep halkınun etvârı pesendîde vü makbul
Dirler ki biraz dilberi bî-mihr ü vefâdur
9. Şimdi yapılan âlem-i nev-resm-i safânun
Evsâfı hele başka kitâb olsa sezâdur
10. İstanbul'un evsâfını mümkün i beyân hiç
Maksûd hemân sadr-ı keremkâra senâdur
11. Devşirmededür saçduğı ihsânı şeb ü rûz
Pîr-i feleğün anun için kaddi dü-tâdur
12. Ey Sadr-ı keremkâr ki dergâh-ı refi-ün
Erbâb-ı dile kible-i ümmîd ü recâdur
13. Sadrun da seni eyleye Hak dâim ü sâbit
Hep âlemün itdükleri şimdi bu duâdur
14. Ez-cümle Nedîmâ kulun ey Âsaf'ı devran
Müstağrak-ı lütf u kerem ü cûd u"

(Nedîm)³⁸

**

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

1. "Edrine şehri mi bu yâ gülşen-i me'vâ mıdur
Anda kasr-ı pâdişâhî cennet-i a'lâ mıdur
2. Beyt-i ma'mûr-ı felek mi ol fezâda ol sarây
Yâ zemîni cennet olmuş Kabe-i ulyâ mıdur
3. Cûylar mı devr eden taraf-ı çemenzârun yahud
Mâî pervâz ile nat' olmuş yeşil hârâ mıdur

³⁷ Kurnaz, a. g. e., s. 103

³⁸ Kurnaz, a. g. e., s. 103

4. Habbezâ cây-ı neşâat-efzâ ki Rıdvân görse ger
Hayretinden dirdi bu cennet midür dünyâ mıdur
5. Dâima böyle müferrih mi bu cây-ı dil-güşâ
Her zaman âb u hevâsı böyle rûh-efzâ mıdur
6. Yohsa şimdi eyleyen âb u hevâsın terbiyet
Âftâb-ı devlet-i şâh-ı cihân-ârâ mıdur
7. Ya'ni Sultân Ahmet-i âdil ki ferş-i dergehi
Arşdan a'lâ degülse çarhdan ednâ mıdur³⁹
- 8.Şâh-ı dîn-perver ki teşrîf-i kudûmiyle zemân
Arşa nâz eyleser istiğnası istiğnâ mıdur
- 9.Mâh-ı mülk-ârâ-yı devlet kim fûrûğından felek
Mihri ni fark eylemez pinhân mıdur peydâ mıdur
10. Bunca demdür da'vî-i sâhib-kırânî eylerin
Bir mübâriz yok mu meydân-ı sühan tenhâ mıdur
11. Dürr-i nazmum çarha mengûş olsa bilmez rüzgâr
Şi'r-i Nefî midür ol yâ kevkeb-i şi'râ mıdur
- 12.Söz dükendi nice bir da'vâ-yı şi'r ü şâirî
Lâf-ı da'vâ ber-taraf şimdi dua hengâmıdur...”

(Nef'i)

(Kısaltılmıştır.)

4. URDU KLASİK ŞİİRİNDE KASİDE

Kaside, Urdu edebiyatında yer alan bir nazım türüdür. Kasidenin manası Arapça olup, “kasd” sözcüğünden türetilmiştir. Kasidenin asıl anlamı “irade etmek”tir. Kaside nazım türünde şair, özel bir olayı açıklar. Kasidenin diğer manası ise “tohum”dur.⁴⁰

Kaside nazım türü, yapısı ve üslubu bağlamında Farsçadan alınmadır, ancak Fars şiiri de kasideyi Arapçadan almıştır. Kaside de memduhun (övülen kişinin) tarifi yapılıdır. Kaside de adı geçen Memduh, herhangi bir sultan, padişah ya da dini şahıslar övülür.⁴¹ Doğu edebiyatında kasideye “Şehenşah-ı Kelimi Adab” denilirdi.⁴² Kaside nazım türü, uzunca yazılan şiirlerden ibarettir ve kaside şiirleri Padişahlar ve Nevabların zamanında genellikle saray şiiri olarak okunurdu.⁴³

Kaside nazım türü, yapısı bakımından Gazel nazım şekline benzemektedir. Kaside şiir yapısı itibariyle dize ile başlar ve şiirin sonuna kadar bu şekilde gider. İlk başta şiir her iki mısırda ve geriye kalan şiirlerin sonunda aynı kafiye ve redifte olur. Kasidede redif gerekli değildir. Kasidenin başı “Matla” ile başlar; ayrıca bazı yerlere de “Matla” getirilir. Bir kasidede en az beyit sayısı beş’tir.⁴⁴

³⁹ Kurnaz, a. g. e., s. 111

⁴⁰ Haşmi, a. g. e., s. 41

⁴¹ Khvachah Muhammed Zekeriya, vd., *Tarih-e Adbiat Muselman-i Pakistan u Hind Cild:1*, Penjab University Press, Lahor, 2009, s. 85

⁴² Ali Muhammed Khan, vd., *Asnaf-e Nazm u Nesir*, Al-Faisal Nashran Publishers, Lahore, 2014, s. 64

⁴³ Şakir Usmanialig, *Urdu Mazmun Navisi u Afsana Nigari*, Fared Publishers, Karaçi, 1991, s. 338

⁴⁴ Refieddin Haşmi, *Asnaf-e Adab*, Sang-e Meel Publishers, Lahore, 1991, s. 41

Kaside de beyitlerin sayısı en az 15 olmak durumundadır. Bazı usta şairler 17 beyit, bazen 20 beyit, bazen de kaside sayısını sınırlı tutarlar. Kasideler için özel bir vezne gerek yoktur.⁴⁵ Şair ne kadar isterse o kadar beyit yazabilir. Bu alanda Firdevsi'nin kasidesi meşhurdur, burada 1000 beyit bulunur, şiir sayısı 25'dir, ancak 1170 mısraya kadar kaside bulunmaktadır.⁴⁶

4.1. Kasidenin Bölümleri

Urdu şiirinde kaside nazım türü, dört bölümden oluşur.⁴⁷

- a. Teşbib
- b. Garez
- c. Medh
- d. Dua⁴⁸

4.1.1. Teşbib

Kaside nazım türünün ilk bölümü olan teşbibin asıl anlamı gençliktir.⁴⁹ Teşbib aynı zamanda kasidenin başlangıç kısmıdır.⁵⁰ Aynı zamanda Teşbib, övgüden önce gelir.⁵¹ Teşbibe “Nesib” de denilebilir. Övülen kişinin biyografisi burada verilir.⁵²

Teşbib için konu sınırı yoktur, her konuda şiir yazılabilir. Genellikle şiirlerin konusu aşk ve bahardır.⁵³ Aşk tutkuları, doğal güzellikler, fiziksel çekicilikler, dünyanın geçiciliği, şiirsel söylem, tarihsel olaylar, rüya tabirleri, öğüt ve şanssızlıklara karşı ağıt temaları konu olarak şair tarafından yüce bir ifade şekliyle söylenir.⁵⁴ Teşbib, istiare, güzel kalıplar ve sesler, uyum halinde sıralanmıştır.⁵⁵ Yazarlar Teşbib de, birbirlerini şikayet eder gibi konuşurlar.⁵⁶

4.1.2. Gariz

Kasidenin ikinci bölümüdür. Teşbib'den sonra Gariz yer alır.⁵⁷ Kaside yazarı, asıl mevzuyu Gariz bölümünde açıklar.⁵⁸

Bu bölümde Kaside şairi, teşbibin içeriğine dayanarak övülen kişinin (medh'in) tarifini yapar.⁵⁹ Kasideyi güzelleştiren, güzel bir Gariz ifadesidir.⁶⁰ Gariz'e aynı zamanda Mahlas'ta denilebilir.⁶¹ Gariz, Kasidede geçişi sağlayan şiirler olarakta bilinir.⁶²

4.1.3. Medh

Kaside nazım türünün üçüncü bölümüne “Medh” adı verilir. Sıra olarak Gariz'den sonra gelir. Bu bölüm kasidenin asıl kısmıdır.⁶³ Medh bölümünde, kendisi için kaside söylenen memduhun vasıfları açıklanır. Yani o kişinin büyüklüğü, merhameti, şeref ve terbiyesi, insafı ve adaleti, cesareti, dindarlığı, Allah korkusu, kanaati ve doğruluğu, bilgi ve dostluğu gibi özellikleri anlatılır.⁶⁴

⁴⁵ Abulijaz Hafız Sâdiqi, *Keşaf Tenkidi Istilahat*, Muktedir Qavmi Zaban, Lahore, 1985, s. 142

⁴⁶ Usmanialig, a. g. e., s. 338

⁴⁷ Khan, vd., *Asnaf-e Nazm u Nesir*, s.67

⁴⁸ Abida Samiuddin, *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II*, Global Vision Publishing, India, 2007, s. 494

⁴⁹ Sâdiqi, *Keşaf Tenkidi Istilahat*, s.142

⁵⁰ Khan, vd., *Asnaf-e Nazm u Nesir*, s. 67

⁵¹ Samiuddin, *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II*, s. 494

⁵² Sâdiqi, *Keşaf Tenkidi Istilahat*, s. 142

⁵³ Haşmi, a. g. e., s. 42

⁵⁴ Samiuddin, *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II*, s. 494

⁵⁵ Khan, vd., *Asnaf-e Nazm u Nesir*, s. 67

⁵⁶ Haşmi, a. g. e., s. 42

⁵⁷ Usmanialig, a. g. e., s. 339

⁵⁸ Haşmi, a. g. e., s. 42

⁵⁹ Usmanialig, a. g. e., s. 339

⁶⁰ Haşmi, a. g. e., s. 43

⁶¹ Sâdiqi, *Keşaf Tenkidi Istilahat*, s. 142

⁶² Samiuddin, *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II*, s. 494

⁶³ Khan, vd., *Asnaf-e Nazm u Nesir*, s. 68

⁶⁴ Haşmi, a. g. e., s. 3

Medh (övgü) kasidenin ana unsurudur. Şair kişide bulunan tüm özellikleri bir araya getirerek memduhunu yüreklendirir. Övülen şahıs bir Padişah ise, onun ihtişamı ve saygınlığı, kahramanlığı ve cesareti, cömertliği ve misafirperverliği, adaleti ve dürüstlüğü abartılı bir şekilde övülür. Ayrıca Padişahın atı, fili ve zırhı medh'i yücelten objeleridir.⁶⁵

4.1.4. Dua

Kaside nazım türünün son bölümü "Dua"dır. Dua bölümünde şair memduhuna dua eder.⁶⁶ Memduha uzun ömürlü olması için dua edilir.⁶⁷ Ayrıca Memduha sağlığı, selameti için ve zafer ve şerefine uzaması için de Allah (c.c)'a dua edilir.⁶⁸

Dua kasidede nazik bir yerdedir.⁶⁹ Şair memduhu veya kendisi için dua eder ve dua noktasında kasideyi bitirir.⁷⁰

Kasidenin maktasında şair takma adını kullanır. Kasidelerde bu bölümlerin tümünün mevcut olması gerekli değildir. Kasidede Medh(övgü), zam (yaşlılık) ve vaaz-i nasihatler, ahlak ve hikmet; hikayeler yer alır.⁷¹

Urdu edebiyatında şiirde Farsça kasidenin etkisi belirgindir, çünkü kaside konuları Farsçadan gelmektedir.⁷²Urduca kaside söyleyen şairler kaside oluştururlarken Farsça şirini örnek almışlardır.⁷³

Urduca kaside, Urdu edebiyatının ilk günlerinden itibaren bir ivme kazandırdı, çünkü

I. Farsça kalıplar mevcuttur,

II. Muhammed Kuli Kutb Şah (1569-1611) gibi eski Dekkan krallarının bir kısmı şairdi ve kasidelerini kendileri yazdılar.

III. Kraliyet sarayına bağlı şairler ya da onların Memduhları muazzam bir şekilde ödüllendirildiler.⁷⁴

Urdu edebiyatında kaside yazarlığı Dekkan'da parlak bir devir yaşadı ve kaside Mümin, Gâlib ve Hali'nin zamanında Delhi'de zirveye çıktı.⁷⁵

16. yüzyılda Padişah şair Muhammed Kuli Kutb Şah, Urdu edebiyatında kasidenin temelini attı. Muhammed Kuli Kutb Şah'ın konularının çoğu dini konulardır. Kaside alanında Abdullah Kutb Şah'ın sarayında şiir ödülü alan 17. Yüzyıl şairi Gavvasi (d. 1672)'de kasidenin gelişmesine öncülük etti. Gavvasi, kasideyi dini düşünce, mistik felsefe öğretiler ve ahlak konuları ile birleştirdi. Diğer bir 17. Yüzyıl şairi olan ve Adil Şahi Krallığına bağlı olan Nusrati (d. 1674), konu ettiği savaşçı kahramanın hayal gücü ile kazandığı bir savaşı, kendi tasviriyle birleştirerek yazmış olduğu kasidesine epik bir özellik kazandırdı.⁷⁶

Dekkan döneminde 17. yüzyılın diğer kaside şairleri arasında Muştak Rüstemi, Malik Hosnud, Şah Emineddin Alali ve Afzal Kadri'de yer almaktadır, ancak bunların arasından Nusrati, bilinen en yüksek mevkideki meşhur kaside yazarıdır.⁷⁷

⁶⁵ Samiuddin, *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II*, s. 494

⁶⁶ Khan, vd., *Asnaf-e Nazm u Nesir*, s. 69

⁶⁷ Sâdiqi, *Keşaf Tenkidi Istilahat*, s. 142

⁶⁸ Sâdiqi, *Keşaf Tenkidi Istilahat*, s. 143

⁶⁹ Haşmi, a. g. e., s. 43

⁷⁰ Samiuddin, *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II*, s. 494

⁷¹ Haşmi, a. g. e., s. 43

⁷² Haşmi, a. g. e., s. 45

⁷³ Sâdiqi, *Keşaf Tenkidi Istilahat*, s. 141

⁷⁴ Samiuddin, *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II*, s. 494

⁷⁵ Khan, vd., *Asnaf-e Nazm u Nesir*, s. 70

⁷⁶ Samiuddin, *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II*, s. 495

⁷⁷ Haşmi, a. g. e., s. 45

Kasde nazım türünde Mevlana Hali ile birlikte Munir Şiva Abadi, Amir Minai, Dağ Dehlevi, Seher Laknovi, Aziz Laknovi, Celal Laknovi, Teslim Laknovi, Sefa Laknovi, Mehser Bedayuni, Mevlana Azad, İsmail Mirethi ve diğer şairlerde kaside yazmışlardır.⁷⁸

Diğer önemli çağdaş şairler gibi Mir Taki Mir, Mir Hasan, Kaim, Fughan Baba, Hasret vb. gibi medh yazan şairler Mirza Sauda'nın ihtişamı karşısında gölgede kaldılar. Bu şairlerin bir kısmı Sauda'nın kalıplarını takip etmeye çalıştılar ama başarılı olamadılar.⁷⁹

Kuzey Hindistan'da Veli, Mir Taki Mir, Taban, Figan, Mushafi ve bir çok şair kaside yazdı, ancak sözcüklerin düzeni ve sanatsal çalışması bakımından Sauda, İnşa, Gâlib, Mumin ve Zauk, Urdu edebiyatının en iyi kaside şairleri olarak bilinirler.⁸⁰

Vali (1667-1707) kaside yazıcılığında Dekkan şairleri arasında son halkadır. O'nun ilahilere duyduğu sevgiden dolayı din adamları onun tasavvufi düşünceler taşıdığından doayı Vali hakkında kasideler yazdılar.⁸¹

18. yüzyılda Kuzey Hindistan'da büyük kaside şairleri Mirza Sauda ve Zauk, kasidecilikte mükemmelliği yakalamışlardır.⁸²

Eski Urdu şiirinde Mirza Muhammed Saudâ, Mir Taki Mir ve Khvacah Mir Dard'ın zamanı tek ve eşsizdir. Onlar takdire şayan kişilerdir. Bu kişiler Urdu edebiyatına unutulmaz hizmetler etmişlerdir. Gulam Handan Mushafi; Saudâ için Urdu kaside yazarlığının "ilk yaratıcısı" olarak tarif etmiştir. Saudâ'dan sonra adı geçen İnşâ'da bilgin bir şairdi ve dil bilmesi sayesinde Urdu edebiyat tarihinde özel bir yerdedi ve İnşâ, aynı zamanda etkileyici kasideler yazmıştı. Bu kasidelerde "Tur-ul Kelam" isimli kaside, noktasızdır ve şairin kaside sanatının gerçek bir kanıtıdır. İnşâ'dan sonra kaside yazarlığının büyük isimleri Zauk, Mümin, Gâlib ve Mevlana Hali'dir.⁸³

İnşâ'dan (1757-1817)'dan sonra Mushafi'de (1750-1826) kaside yazdı. Mushafi, bilgin bir eğitimci olması, çok dil bilmesi ve yaratıcı zekasıyla da bilinirdi. İnşâ, sınırsız zekası ve mizahi eğlencedeki özellikleriyle rakibini geçti. Mushafi, İnşâ'nın rakibi olarak ciddiyetle kasideler yazıyordu. Kasidelerinde hem yüce fikirler hem de zarif ifadeler vardır, ancak canlılığı yetersizdi. Ayrıca 18. Yüzyılda Cur'at, Coş, Rengin, Memnun ve Şah Nasır isimli meşhur Urdu edebiyatı şairleri de kasideye katkı yapmışlardır.⁸⁴

Kaside örnekleri :

منقبت حیدری

ساز یک ذرہ نہیں فیض چمن سے بیکار
سائیه لاله بے داغ سویداے بہار
مستی باد صبا سے ہے، بہ عرض سبزہ
ریزہ شیشہ مے جوہر تیغ گھسار
تازہ ہے ریشہ نارنج صفت رُوے شرار
سبز ہے جام زُمرُود کی طرح داغ پلنگ
مستی ابر سے گلچین طرب ہے حسرت
کہ اس آخوش میں مُمکن ہے دو عالم کا فشار

⁷⁸ Khan, vd., *Asnaf-e Nazm u Nesir*, s. 70

⁷⁹ Samiuddin, *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II*, s. 495

⁸⁰ Haşmi, a. g. e., s. 45-46

⁸¹ Samiuddin, *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II*, s. 495

⁸² Usmanialig, a. g. e., s. 339

⁸³ Khan, vd., *Asnaf-e Nazm u Nesir*, s. 66

⁸⁴ Samiuddin, *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II*, s. 495

کوہ و صحرا ہمہ معمور می شوق بلبل
راہ خو ابیدہ ہوئی خندہ گل سے بیدار
سوئیے ہے فیض ہوا صورت مزگان متیمیم
سرنوشت دوجہاں ابرہہ یک ظرغبار
کاٹ کر پھینکیے ناخن توبہ انداز بلال
قوت نامیہ اُس کو بھی نہ چھوڑے بیکار
کف ہر خاک بہ گردوں شدہ قمری پرواز
دام ہر کاغز آتش زدہ طاؤس شکار
میکدے میں ہوا گر آرزو دے گل حبینی
پھول جا یک قدح بادہ بہ طاق گلزار⁸⁵

Türkçe Tercümesi

“Hiçbir zerre bahçe feyzinden mahrum değildir, dağsız lalenin gölgesi bahar kalbinin beni gibidir. Sabah rüzgarının mestliği yüzündendir yeşil görünüş, Mey şişesinin parçaları, dağ kılıcının ışıltısıdır. Zümrüt kadehi gibi yeşile dönmüştür çita çizgileri; Kıvılcımın yüzü, narenciye damarı gibi taptazedir. Hasret, mest bulutlardan keyif gülü toplamaktadır, ki o mestlik her iki âlemi kucağına sıkıştırmıştır. Dağlar ve sahralar bülbül tutkusuyla meskûn oldu. Uyuyan yollar, güllerin gülüşmeleriyle uyandı. Havanın nemi toprağa öyle sindi ki, sanki bir avuç toprakta iki cihanın bulutu var. Eğer tırnağı kesip atsanız yere hilal şekilli, büyüme gücü onu da dolunay yapmadan bırakmayacaktır. Her avuç dolusu toprak, kumru gibi göğü doğru uçmakta... Ateş almış her kağıt, tuzak; tavus ise avdır. Meyhanede gül toplama arzusu taşıyorsan eğer bir bade kadehini bahçe toprağına bırakıp unut.”

(Mirza Galib)⁸⁶

**

لانی حیات ائے قضالے چلی چلے
اپنی خوشی سے ائے نہ اپنی خوش چلے

“Hayat bizi buraya getirdi, geldik, kader geri götürverdi, gittik; Kendi isteğimizle ne geldik, ne gittik.”

(İbrahim Zauk)⁸⁷

**

بجا کہے جسے عالم اسے بجا سمجھو
زبان خلق کو نفاہء خدا سمجھو

“Alem kimi doğru kabul ederse, onu doğru bil, halkın dilini Tanrı davulu (sözü) kabul et.”

(İbrahim Zauk)⁸⁸

**

پاک رکھ اپنی زبان ذکر خدائے پاک سے
کم نہیں تیری زبان منہ میں تیرے مسواک سے

⁸⁵ Mirza Esedullah Han Gâlib, *Divan-e Gâlib*, Edt: Hamid Ali Khan, Matbuat-i Meclis-i Yadgar-i Gâlib Punjab University Lahor, 1969, s. 189

⁸⁶ Celal Soydan, *Gâlib Divânı*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2008, s. 301

⁸⁷ Erkan Türkmen, Erkan, *Urdu Edebiyatında Şiir Evreleri*, Atlas Basımevi, Konya, 1992, s. 36

⁸⁸ Türkmen, *Urdu Edebiyatında Şiir Evreleri*, s. 36

“Dilini anrı’yı anarak temiz tut, senin ağzındaki dilin misvaktan farksızdır.”

(İbrahim Zauq)⁸⁹

5. SONUÇ

Kaside nazım şekli Klasik Türk edebiyatı ve Urdu edebiyatında mevcut bulunana şiirlerde kullanılmıştır. Kaside şiirleri, şiirlere canlılık katmakla birlikte konu aldıkları kişileri canlı bir şekilde yansıtmışlardır.

Konu olarak Klasik Türk edebiyatı ve Urdu edebiyatı şiirleri birbirlerine çok benzemektedir, burada farklı olan kişilerin isimleridir. Klasik Türk edebiyatında Osmanlı İmparatorluğu Padişahları ve divan şairleri övülmüştür, bunun yanında Urdu edebiyatında da Hindistan’da kurulan imparatorluklarına padişahları övülmüştür.

Yapısı itibariyle klasik Türk edebiyatında ve Urdu edebiyatında birbirine benzemektedir, burada benzer olan özellikler kasidenin bölümleri ve beyit sayılarıdır. Diziliş olarak ta her iki edebiyatta da belirgin bir benzerlik yer almaktadır, ayrıca şiirlerde yer alan kişi özellikleri de birbirlerine benzemektedir. Klasik Türk edebiyatında kaside yazarlığı, Urdu edebiyatından daha önceki bir yüzyılda başlamıştır, ayrıca şairler ve şiirleri de bu yönüyle birbirinden farklıdır. Birbirlerine hem şekil hem de muhteva bakımından benzeyen her iki edebiyatın kaside nazım şekli özellikleri dillerin birbirlerine olan yakınlığı göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Aydemir, Y., (2003), Türk Edebiyatında Kaside, Bilig, (24)
- Dilçin, C., (2000), Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Ankara: TDK. Yay. Ankara
- Eliaçık, M., (2015), Sultan Veled’in Oruç Kasidesine Bir Şerh: Ahmed Remzi Dede’nin Tuhfetü’s-Sâ’imîn-i, Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 4/1
- Gâlib, M., (1969), Divan-i Gâlib, Edt: Hamid Ali Khan, Matbuat-i Meclis-i Yadgar-i Gâlib Punjab University Lahore
- Haşmi, R., (1991) Asnaf-e Adab, Sang-e Meel Publishers, Lahore
- İpekten, H., (2003), Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergah Yayınları, İstanbul
- İsen, M., Horata, O., Macit, Kılıç, F., Aksoyak, İ. H., (2015), Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara
- Khan, M. A, Varak, A. A., (2014), Asnaf-e Nazm u Nesir, Al-Faisal Nashran Publishers, Lahore
- Kurnaz, C., (2011), Eski Türk Edebiyatı, Berikan Yayınevi, Ankara
- Mermer, A., Deniz, S., Bayram, Y., Koç Keskin, N., Alıcı, L., Eflatun, M., (2016), Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara
- Pala, İ., (2015), Divan Edebiyatı, Kapı Yayınları, İstanbul
- Sâdıqi, A. H., (1985), Keşaf Tenkidi Istılahat, Muktedir Qavmi Zaban, Lahore, 1985
- Samiuddin, A., (2007), Encylopaedic Dictionary of Urdu Literature Vol: II, Global Vision Publishing, India
- Soydan, C., Gâlib Dîvânı, (2008), Türkiye İş Bankası Yayınları
- Türkmen, E., (1992), Urdu Edebiyatında Şiir Evreleri, Atlas Basımevi, Konya, 1992

⁸⁹ Türkmen, *Urdu Edebiyatında Şiir Evreleri*, s. 36

Usmanialig, Ş., (1991), Urdu Mazmun Navisi u Afsana Nigari, Fared Publishers, Karaçi

Zekeriya, Khvacah Muhammed, *Tarih-e Adbiat Muselman-i Pakistan u Hind Cild:I*, Penjab University Press, Lahor, 2009